

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ГЕОГРАФІЯ СФЕРИ ПОСЛУГ ТА ІНДУСТРІЯ ТУРИЗМУ

Методичні рекомендації
для самостійної роботи студентів

Харків – 2022

Рецензенти:

К. Ю. Сегіда – доктор географічних наук, доцент, професор кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства факультету геології, географії, рекреації і туризму Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

В. А. Редіна – кандидат педагогічних наук, доцент, директор Комунального закладу «Харківської обласної станції юних туристів» Харківської обласної ради.

*Затверджено до друку рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 9 від 15 червня 2022 року)*

Географія сфери послуг та індустрія туризму : методичні рекомендації для
Г 35 самостійної роботи студентів / уклад. Л. М. Немець, Є. Ю. Телебенєва, І. А. Скриль,
П. О. Кобилін. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. – 32 с.

Методичні рекомендації розроблено для самостійної роботи студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» з метою виконання ними робочої програми навчальної дисципліни «Географія сфери послуг та індустрія туризму», передбаченої навчальним планом підготовки.

Методичні рекомендації містять структуру курсу, розширений план лекцій, словник основних термінів, завдання до практичних занять, перелік тем для самостійної роботи, питання для поточного та підсумкового контролів знань і вмінь, рекомендовану літературу.

УДК 911.3:336.46+338.483](072)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2022

© Немець Л. М., Телебенєва Є. Ю.,
Скриль І. А., Кобилін П. О., уклад., 2022

© Дончик І. М., макет обкладинки, 2022

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	4
2. Опис навчальної дисципліни.....	4
3. Структура навчальної дисципліни.....	6
4. Тематичний план навчальної дисципліни.....	7
5. Словник основних термінів.....	9
6. Теми і зміст практичних занять	10
7. Теми для самостійного опрацювання.....	28
8. Питання для поточного та підсумкового контролів.....	28
9. Рекомендована література	29

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Методичні рекомендації розроблено для студентів 4 курсу денної та заочної форм навчання для засвоєння програми дисципліни **«Географія сфери послуг та індустрія туризму»** відповідно до освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів за спеціальністю 106 Географія, освітньо-професійними програмами: Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток; Фізична географія, моніторинг і кадастр земельних ресурсів; Картографія, геоінформатика і кадастр, Географія рекреації та туризму. Дана дисципліна викладається у програмі професійної підготовки студентів, базується на теоретичних і практичних напрацюваннях багатьох географічних дисциплін і тісно пов'язана з курсами «Економічна і соціальна географія України», «Регіональна економічна і соціальна географія», «Географія Харківської області з основами регіонознавства» та ін.

Необхідність вивчення даної дисципліни важливе з точки зору різноманітних аспектів і принципів всебічного комплексного дослідження місця сфери послуг в економічній підсистемі соціогеосистеми та структурування галузей у ній.

Проблеми обслуговування населення привертають увагу фахівців різних наукових галузей: економістів, соціологів, географів та ін. Дослідницькі підходи, сформовані географічною наукою, визначають особливості вивчення сфери послуг як складової регіональної соціогеосистеми. Територіальну та галузеву структуру сфери послуг вивчає спеціальна галузь географічної науки – *географія сфери послуг*, яка є однією із відносно молодих наукових дисциплін у рамках соціально-економічної географії. Без сфери послуг неможливий сам процес виробництва. Сфера послуг заощадує витрати робочого часу населення на задоволення власних потреб і збільшує вільний час людей. У сучасному світовому господарстві відбуваються радикальні зміни у співвідношенні сфер матеріального виробництва і послуг, які називають *революцією послуг*. Ще донедавна послугам відводилась другорядна роль, пріоритет надавався виробничій сфері. Однак на початку XXI століття роль сфери послуг зросла. Частка населення, зайнятого у сфері послуг, невпинно зростає. Висока частка сфери послуг – ознака значного соціально-економічного розвитку регіону чи країни. Особливе місце серед галузей сфери послуг займає індустрія туризму, яка розвивається швидкими темпами та визначена пріоритетною галуззю економіки України. Усе зазначене визначає важливість вивчення даної дисципліни.

2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета викладення навчальної дисципліни – вивчення теоретичних та методичних основ географії сфери послуг, вивчення основних груп сфери послуг як складової структури господарства України.

Основні завдання вивчення навчальної дисципліни:

– освоєння методичних прийомів дослідження сфери обслуговування;

- особливості сфери обслуговування як невиробничої сфери;
- функції сфери обслуговування;
- рівень розвитку сфери обслуговування в країнах з різним соціально-економічним рівнем.

Кількість кредитів – 4. Загальна кількість годин – 120.

Заплановані результати навчання

Формування загальних та фахових компетентностей:

- базові знання з географічних наук: об'єктно-предметна область, поняттєво-термінологічний апарат, теорії і концепції, закони і закономірності, методи дослідження відповідно до спеціалізації;
- розуміння основних фізико-географічних та суспільно-географічних процесів, що відбуваються у географічному просторі на різних рівнях його організації;
- розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку та взаємодії природи і суспільства й уміння їх використовувати у професійній діяльності;
- здатність проводити географічний аналіз природних та суспільних об'єктів і процесів у різних просторово-часових масштабах;
- здатність до системного географічного мислення при вивченні територіальних рекреаційних систем, усвідомлювати сутність взаємозв'язків між природним середовищем та людиною;
- здатність проводити туристсько-рекреаційний аналіз природних та суспільних об'єктів і процесів у різних просторово-часових масштабах;
- здатність застосовувати уміння роботи зі статистичними даними, збору, узагальнення та обробки статистичної інформації, що відображає стан територіальних рекреаційних систем.

Досягнення програмних результатів навчання:

- базові знання суспільно-географічних наук: об'єктно-предметна область, поняттєво-термінологічний апарат, теорії і концепції, закони і закономірності, методи дослідження тощо;
- базові уявлення про територіальну організацію суспільства, концепції територіальних структур;
- базові знання з економічної та соціальної географії України і світу; здатність встановлювати роль та місце України у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку;
- аналізувати різні аспекти територіальної організації життєдіяльності суспільства.

А також *знання*: місце «Географії сфери послуг» в системі географічних і суміжних наук; основні групи сфери послуг; чинники, що впливають на розвиток сфери послуг; чинники, що впливають на географію сфери послуг; *вміння*: підібрати необхідний фактичний матеріал; аналізувати динаміку торгівлі сфери послуг; складати регіональні комплексні характеристики розвитку сфери послуг; виявляти територіальні відмінності у рівнях розвитку, реалізації і споживання основних груп сфери послуг.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	П	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретико-методичні основи географії сфери послуг												
Тема 1. Об'єкт, предмет, мета, завдання, структура, функції і актуальність вивчення дисципліни.	8	2	-			6	11	1				10
Тема 2. Послуга – наукова категорія. Поняттєво-термінологічний апарат географії сфери послуг.	10	2	2			6	11	1				10
Тема 3. Закономірності, принципи та фактори територіального розвитку географії сфери послуг.	12	2	2			8	14	2	2			10
Тема 4. Територіальні системи послуг. Методика дослідження географії сфери послуг.	12	2	2			8	10	-				10
Тема 5. Соціальна політика та розвиток сфери обслуговування.	10	2	2			6	10	-				10
Разом за розділом 1	52	10	8			34	56	4	2			50

Продовження табл.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 2. Розвиток окремих галузей сфери послуг												
Тема 6. Соціально-культурний комплекс.	10	2	2			6	9	1				8
Тема 7. Освітній комплекс географії сфери послуг.	12	2	4			6	10	2				8
Тема 8. Особливості медичного та рекреаційного комплексу.	10	2	2			6	9	1				8
Тема 9. Послуги зв'язку.	8	2				6	8	-				8
Тема 10. Транспортні послуги.	12	2	4			6	8	-				8
Тема 11. Туристичні послуги.	16	4	4			8	20	2	2			16
Разом за розділом 2	68	14	16			38	64	6	2			56
Усього годин	120	24	24			72	120	10	4			106

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади географії сфери послуг

Тема 1. Об'єкт, предмет, мета, завдання, структура, функції і актуальність вивчення дисципліни. Географія обслуговування як галузь суспільної географії. Основні поняття та категорії. Предмет, об'єкт вивчення та основні завдання вивчення дисципліни. Сфера послуг як сектор економіки.

«Революція послуг». Особливості сфери обслуговування; головні соціально-економічні функції.

Тема 2. Послуга – наукова категорія. Поняттєво-термінологічний апарат географії сфери послуг. Поняття про послуги та географію сфери послуг; співвідношення понять: матеріальна і нематеріальна, виробнича і невиробнича сфери, сфера обслуговування, географія сфери послуг, соціальна інфраструктура. Розробки теорії послуг зарубіжними та вітчизняними вченими (географами, економістами). Характеристика особливостей географії сфери послуг, її галузевого (видового) складу, включаючи сучасну КВЕД та інформаційні, інноваційні (науково-технічні) послуги та систему ділових послуг: маркетинг, менеджмент, брокерських, дистриб'юторських, дилерських, аудиту, лізингу.

Тема 3. Закони, закономірності, чинники і принципи розвитку і територіальної організації сфери послуг. Закони циклічності розвитку і системності, територіальної диференціації та інтеграції і закономірності спеціалізації і комплексного розвитку території у виробництві і наданні певних видів послуг. Чинники розвитку і розміщення СП: географічне положення, природоресурсні, історичні, демографічні, економічні, соціальні, інфраструктурні, екологічні, споживчі, людських цінностей, часові та загальні принципи геопросторової організації СП за теорією центральних місць, включаючи її основні поняття.

Тема 4. Територіальні системи послуг. Ієрархія і систематика центрів обслуговування. Територіальна організація обслуговування населення в містах і сільській місцевості. Кластери послуг – ефективна форма територіальної організації сфери послуг та зайнятості населення. Методи дослідження сфери послуг.

Тема 5. Соціальна політика та розвиток сфери обслуговування. Основні принципи, норми та функції соціальної політики. Соціальний захист і регулювання доходів населення. Методи та інструменти соціалізації економіки. Пріоритети соціальної політики в Україні.

Розділ 2. Розвиток окремих галузей сфери послуг

Тема 6. Соціально-культурний комплекс. Місце і роль комплексу культури в сучасному суспільстві, мережа культурно-освітніх об'єктів. Структура комплексу культури. Ядро комплексу. Основні показники роботи. Установи і організації засобів масової інформації: відомства, управління, товариства, секції. Спорт і підготовка кадрів для закладів освіти, культури, мистецтва, фізичної культури і спорту. Система спеціальної освіти. Регіональні особливості розвитку сфери культури. Культурно-освітні центри. Проблеми збереження культурної спадщини.

Тема 7. Освітній комплекс сфери послуг. Рівень розвитку ОК. Освітній потенціал території. Система освіти в Україні. Нормативно-правова база функціонування системи освіти. Дошкільна освіта. Загальна середня освіта. Позашкільна освіта. Професійно-технічна освіта. Вища освіта.

Тема 8. Географія медичного і рекреаційного комплексу. Стан здоров'я, захворюваності людини, населення, чинники (в т. ч. екологічні) поширення хвороб, система (мережа) закладів охорони здоров'я широкого профілю та спеціалізації та основні показники їх роботи (кількість закладів, їх потужність), медичний персонал. Матеріальні умови функціонування комплексу. Медичні центри. Приватизаційні процеси у сфері охорони здоров'я. Діяльність товариств з обмеженою відповідальністю, кооперативів, приватних, комунальних і малих підприємств. Оздоровча функція санаторіїв, пансіонатів, закладів відпочинку, курортних центрів. Концепція розвитку охорони здоров'я та індустрії туризму.

Тема 9. Послуги зв'язку. Процеси передачі інформації пунктами, підприємствами, лініями, відділеннями зв'язку, автоматизованими вузлами, телефонними станціями. Прискорений розвиток нових видів зв'язку: радіо-телефонного, мобільного, електронної пошти, комп'ютерного, Інтернету. Забезпеченість населення засобами зв'язку.

Тема 10. Послуги транспорту. Особливості функціонування (роботи) транспорту, його поділ. Основні техніко-економічні показники роботи (обсяги і структура перевезень). Технічна база пасажирського транспорту. Нестача транспортних засобів. Стан доріг. Щільність мережі автомобільних і залізничних шляхів. Найважливіші транспортні магістралі. Транспортні вузли. Інтеграція України в Європу. Транспортні системи.

Тема 11. Туристичні послуги. Розвиток туристичних послуг у світі. Особливості функціонування ринку туристичних послуг в Україні. Основні показники роботи. Внутрішній ринок туристичних послуг в Україні. Найбільші туроператори.

5. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Географія сфери послуг – галузь соціально-економічної географії, що вивчає закономірності й особливості розвитку територіальної структури третинного сектора економіки – невиробничої сфери, або сфери послуг, – у різних країнах і регіонах, у різних природних, соціально-економічних і демографічних умовах, при різних формах розселення і як компонент соціальної інфраструктури.

Географія культури – галузь суспільної географії, що вивчає територіальну диференціацію культури та окремих її компонентів (таких як спосіб життя і традиції населення, елементи матеріальної і духовної культури тощо).

Житлово-комунальне господарство – комплекс самостійних служб, покликаних задовольняти потреби територіальної громади у комунальних послугах (санітарно-технічних, енергетичних, транспортно-комунальних тощо).

Житлово-комунальні послуги – результат господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання і перебування осіб у жилих і нежилых приміщеннях, будинках і спорудах відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил.

Кластери послуг – це стандартні (оптимальні) набори послуг для того чи іншого центру обслуговування залежно від рангу центру.

Культура – сукупність матеріального і духовного надбання людських спільнот, нагромадженого, закріпленого і збагаченого упродовж історії, що передається від покоління до покоління і включає всі види мистецтва, культурні цінності, гуманітарну науку, освіту та відображає рівень розвитку цих спільнот (етносів, націй).

Національний медичний комплекс – це сукупність всіх типів медико-оздоровчо-профілактичних, фармацевтичних, санітарно-епідеміологічних та інших закладів медичного профілю з їх господарською інфраструктурою в межах держави.

Обслуговування – процес надання послуг.

Освіта – це основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства.

Освітня послуга – здійснення освітнім закладом навчання, підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації кадрів або надання додаткової освітньої послуги.

Охорона здоров'я – це система державних, громадських та індивідуальних заходів, яка сприяє поліпшенню здоров'я людей, запобігає їх захворюваності та передчасній смерті, забезпечує активну життє- та працездатність населення на основі комплексу чинників природного та соціально-економічного характеру.

Послуга – корисна дія, спрямована на задоволення потреб населення.

Соціальна інфраструктура – сукупність видів обслуговування (видів підприємств сфери обслуговування), що задовольняють особисті (фізіологічні, матеріальні, духовні) потреби населення.

Соціально-культурне обслуговування – це комплекс відносно самостійних галузей економіки, що охоплюють широкий спектр відносин людського розвитку і об'єднані спільністю суспільного замовлення на продукування соціально-культурних цінностей і благ, спорідненістю характеру діяльності, що реалізується у формі специфічного товару – послуг (споживчої вартості та вартості), вагомістю результативних ефектів, що мають здатність до накопичення у вигляді знань, інтелектуальних, фізичних і духовних сил соціуму (людського капіталу), володіють власним ресурсним потенціалом, інфраструктурою й зв'язками.

Соціальна політика – це діяльність держави, інших політичних та соціальних інститутів, яка направлена на прогресивний розвиток соціальної

сфери суспільства, удосконалення умов, способу та якості життя людей, забезпечення певної частини її життєвих потреб, надання громадянам необхідної соціальної підтримки, допомоги та захисту з використанням для цього наявного фінансового та іншого суспільного потенціалу.

Соціальна сфера – це сукупність галузей, підприємств, організацій, безпосереднім чином пов'язаних і таких, що визначають спосіб і рівень життя людей, їх добробут, споживання. До соціальної сфери як складову відносять сферу послуг.

Сфера обслуговування – цілісна складна динамічна суспільно-географічна система, для якої характерна компонентна, управлінська та територіальна структура, функціональне призначення яких спрямоване на задоволення матеріальних та духовних потреб населення.

Сфера послуг – це сукупність галузей економіки, що надають послуги.

6. ТЕМИ І ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1

Наукові основи географії сфери послуг

Питання для обговорення:

1. Які підходи (моделі) ви знаєте щодо місця сфери послуг в економічній системі?
2. Яка частка населення зайнята у сфері послуг у розвинених країнах, мало розвинених, в Україні?
3. У чому полягає економічне значення сфери послуг, її соціальна роль?
4. Які функції виконує сфера послуг?
5. Які галузі відносяться до сфери послуг?
6. Що таке географія сфери послуг?
7. Назвати предмет географії сфери послуг.
8. Назвіть завдання географії сфери послуг.
9. Дати визначення понять: послуга, соціальна сфера, сфера послуг, соціальна інфраструктура, сфера обслуговування.
10. Назвати підходи до вивчення географії сфери послуг.

Завдання для практичної роботи:

Завдання 1.

1. Заповніть таблицю. Побудуйте кругові секторні діаграми структури послуг, реалізованих населенню України у 2017 та у 2020 рр.
2. Проаналізуйте побудовані діаграми та охарактеризуйте зміни у структурі надання послуг населенню. Які можна зробити висновки на основі аналізу?

Таблиця 1

Обсяг послуг, реалізованих населенню України

	2017 р., млн грн	%	2020 р., млн грн	%
Загальний обсяг послуг, реалізованих населенню	37206,0	100	46022,2	100
Транспорт, пошта, кур'єрська діяльність	10789,7		6650,8	
Операції з нерухомим майном	845,7		1043,6	
Послуги охорони здоров'я	3122,1		6721,9	
Послуги освіти	3854,3		5911,5	
У сфері культури, спорту, розваг та відпочинку	864,7		792,7	
Тимчасове розміщення і організація харчування	4469,6		3671,5	
Інформація та телекомунікація	10202,3		14650,7	
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	2105,1		5278,3	

Завдання 2.

1. Заповніть табл. 2. За даними табл. 2 побудувати картосхему, на якій способом картодіаграми покажіть обсяг послуг, реалізованих населенню у II кварталі 2021 року (стовпець 3), і способом картограми – обсяг реалізованих послуг у розрахунку на одну особу (стовпець 5).

2. Проаналізувати побудовану картосхему та виділити групи регіонів з високим, середнім і низьким рівнем розвитку сфери послуг.

3. Побудувати графіки Парето, на яких відобразити рейтинг регіонів за обсягом послуг, реалізованих населенню, у 2017 і у 2021 роках. Порівняти побудовані графіки.

Таблиця 2

Обсяги послуг, наданих населенню, за регіонами України

Регіони	Обсяг послуг, реалізованих населенню у II кв. 2017 р., млн грн	Обсяг послуг, реалізованих населенню у II кв. 2021 р., млн грн	Чисельність населення на 01.04.2021 р., осіб	Обсяг реалізованих послуг у розрахунку на одну особу у II кв. 2021 р., грн
1	2	3	4	5
Україна	37206,0	53944,8	41 487 960	
Вінницька	795,9	799,3	1 524 063	
Волинська	474,7	356,1	1 026 392	
Дніпропетровська	2119,7	2934,8	3 132 385	
Донецька	1184,1	664,4	4 091 777	
Житомирська	527,5	474,0	1 191 486	
Закарпатська	526,4	441,5	1 248 236	
Запорізька	1076,8	875,1	1 660 779	
Івано-Франківська	574,4	432,9	1 357 917	

1	2	3	4	5
Київська	996,8	1213,8	1 787 407	
Кіровоградська	348,0	247,2	916 436	
Луганська	483,3	497,6	2 117 192	
Львівська	2245,3	2162,3	2 492 247	
Миколаївська	551,0	821,8	1 104 662	
Одеська	2349,9	2218,4	2 363 898	
Полтавська	766,9	529,2	1 367 328	
Рівненська	382,9	233,0	1 147 124	
Сумська	530,4	613,1	1 049 256	
Тернопільська	434,8	368,3	1 028 397	
Харківська	2738,1	2331,1	2 626 227	
Херсонська	521,2	397,1	1 013 549	
Хмельницька	401,9	333,0	1 240 311	
Черкаська	535,6	386,8	1 174 210	
Чернівецька	456,5	409,0	895 119	
Чернігівська	512,1	1058,2	972 531	
м. Київ	15069,7	20426,8	2 958 669	

Практичне заняття 2

Якість життя населення. Торгівля послугами

Питання для обговорення:

1. Розкрийте сутність поняття «рівень життя населення».
2. Поясніть розуміння поняття «якість життя населення».
3. Обґрунтуйте відмінність між поняттями «рівень життя населення» та «якість життя населення».
4. Назвати показники, які враховують при визначенні якості життя населення.

Завдання для практичної роботи:

Завдання 1.

1. Дати визначення наступних видів послуг: маркетинг, менеджмент, послуги брокерські, дистриб'юторські, ф'ючерсні, дилерські, послуги аудиту, лізингу, венчурні послуги, франчайзинг, консалтинг.

Завдання 2 (тестове).

1. Що таке «соціальна інфраструктура»:

- а) поділ населення на групи за соціальною ознакою;
- б) галузь сфери послуг, що обслуговує населення;
- в) мережа закладів, що надають населенню соціальні послуги;
- г) бізнесова діяльність у соціальній сфері.

2. Що охоплює медична інфраструктура:

- а) поліклініки, лікарні, аптеки;
- б) поліклініки, лікарні, курорти;
- в) поліклініки, лікарні; госпіталі;
- г) лікарні, курорти, медучилища.

3. Які з закладів належать до соціально-культурної інфраструктури:

- а) клуби і бари;
- б) перукарні і салони краси;
- в) театри і філармонії;
- г) солярії і клуби.

4. Що належить до освітньої інфраструктури:

- а) бібліотеки та клуби;
- б) університети та школи;
- в) медінститути та медконсультації;
- г) санаторії та готелі.

5. Що належить до соціально-побутової інфраструктури:

- а) перукарні та ремонтні майстерні;
- б) магазини та аптеки;
- в) поліклініки та лікарні;
- г) дитсадки та ясла.

6. Що належить до торговельної інфраструктури:

- а) аптеки та бари;
- б) профспілки та торгові лотки;
- в) бібліотеки та газетні кіоски;
- г) супермаркети та крамниці.

7. Який із закладів культурної інфраструктури розташований у межах

Харкова:

- а) Оперний театр ім. С. Крушельницької;
- б) Національний академічний театр опери і балету ім. М. В. Лисенка;
- в) Національний театр ім. Т. Шевченка;
- г) правильної відповіді немає.

8. Які з названих сфер належать до сфери послуг:

- а) торгівля, ресторанне господарство, побутове обслуговування, освіта, медицина, культура, наука;
- б) торгівля, харчова сфера та сфера легкої промисловості, побутове обслуговування, освіта, наука, культура;
- в) торгівля, ресторанне господарство, легка промисловість, культура, харчова промисловість, освіта, медицина;
- г) роздрібна торгівля, побутове обслуговування, громадське харчування, легка промисловість, медицина, культура.

9. Яка з галузей господарства належить до сфери послуг:

- а) машинобудування;
- б) хімічна промисловість;
- в) будівництво;
- г) торгівля.

Завдання 3.

1. За даними Державної служби статистики України (Динаміка зовнішньої торгівлі послугами за країнами світу у 2010–2020 рр. (тис. дол. США) <http://www.ukrstat.gov.ua/>) побудувати графік зміни обсягів експорту у зовнішній торгівлі послугами за період 2010–2020 рр. та визначити десять країн, найбільших за обсягом експорту послуг у 2010, 2015, 2020 рр., побудувати графіки Парето. Проаналізувати, які зміни відбулися у географічній структурі експорту послуг.

Практичне заняття 3

Методика досліджень сфери послуг

Питання для обговорення:

1. Назвати та охарактеризувати головні властивості послуг.
2. За якими ознаками систематизують послуги?
3. Що таке КВЕД?
4. Охарактеризуйте економіко-географічні методи дослідження сфери послуг.
5. Як визначити інтегральний рівень розвитку сфери обслуговування у районі.
6. Для чого використовують індекс територіальної концентрації? Що дає цей метод?

Завдання для практичної роботи:

Завдання 1.

1. За даними табл. 1 розрахувати інтегральний рівень розвитку медичного обслуговування у кожному регіоні України у 2019 році за формулою:

$$P_i = \frac{\sum_i^m O_i^m}{n},$$

де P_i – інтегральний рівень розвитку медичного обслуговування в регіоні;

O_i^m – забезпеченість населення i -го регіону медичними послугами m (лікарями; середнім медичним персоналом; лікарняними ліжками);

n – кількість простих показників, що характеризують послугу m (3 показники – забезпеченість лікарями; середнім медичним персоналом; лікарняними ліжками).

Для визначення O_i^m для кожного регіону необхідно розрахувати індекси по кожному показнику за формулою:

$$I_j = \frac{X_{i,j} - X_{\min,j}}{X_{\max,j} - X_{\min,j}},$$

де I_j – індекс j -го показника (наприклад, забезпеченість лікарями);

X_{ij} – поточне значення j -го показника (наприклад, забезпеченість лікарями);

$X_{\max,j}$ – найбільше значення j -го показника (наприклад, забезпеченість лікарями) (найбільше значення серед регіонів України);

$X_{\min,j}$ – найменше значення j -го показника (наприклад, забезпеченість лікарями) (найменше значення серед регіонів України);

O_i^m – розраховується як сума одержаних індексів I_j .

Одержані індекси внести у табл. 1.

Таблиця 1

Забезпеченість населення лікарями,
середнім медичним персоналом і лікарняними ліжками
(на 10 тис. осіб) у 2019 році

Регіони України	Лікарі	Середній медичний персонал	Лікар- няні ліжка	Індекси I_i			$O_i^m = I_1 + I_2 + I_3$	P_i
				Лікарі, I_1	Середній медичний персонал, I_2	Лікар- няні ліжка, I_3		
Україна	44,1	85,4	73,1					
Вінницька	49,1	97,3	69,0					
Волинська	38,3	100,1	70,1					
Дніпропетровська	47,2	87,1	87,5					
Донецька	-	-	-					
Житомирська	37,9	103,1	68,6					
Закарпатська	38,8	82,5	67,8					
Запорізька	49,1	90,2	83,6					
Івано- Франківська	61,3	105,7	76,7					
Київська	41,7	83,9	72,5					
Кіровоградська	35,4	95,2	85,0					
Луганська	-	-	-					
Львівська	55,5	101,2	83,0					
Миколаївська	33,9	75,9	70,6					
Одеська	47,1	83,5	77,9					
Полтавська	48,7	95,5	79,2					
Рівненська	41,5	104,4	73,8					
Сумська	40,8	104,2	82,0					
Тернопільська	52,7	102,9	83,2					
Харківська	57,9	87,0	83,7					
Херсонська	36,0	84,7	76,4					
Хмельницька	43,9	99,5	78,7					
Черкаська	38,6	97,2	80,7					
Чернівецька	62,0	98,7	73,2					
Чернігівська	37,0	104,2	93,3					
м. Київ	85,3	111,4	101,7					

Завдання 2.

1. Побудувати картосхему, на якій виділити регіони з високим, середнім і низьким рівнем розвитку медичних послуг.

2. Проаналізувати побудовану картосхему. Пояснити рівень розвитку медичного обслуговування у різних регіонах України.

Практичне заняття № 4

Територіальні особливості розвитку освітніх послуг

Питання для обговорення:

1. Як визначається освітній потенціал території?
2. Назвати складові системи освіти в Україні.
3. Нормативно-правова база функціонування системи освіти.
4. Назвати заклади системи дошкільної освіти.
5. Назвати заклади системи загальної середньої освіти.
6. Назвати заклади системи позашкільної освіти.
7. Назвати заклади системи професійно-технічної освіти.
8. Вища освіта та її складові.

Завдання для практичної роботи:

Завдання 1.

1. За даними табл. 1 побудувати стовпчикову діаграму динаміки кількості закладів дошкільної, загальної середньої та професійно-технічної освіти. Обчислити, у які періоди, у скільки разів впродовж 1990–2019 рр. зменшилася кількість закладів освіти в Україні. Пояснить причини зменшення.

2. Побудувати стовпчикову діаграму динаміки кількості ЗВО I-II рівня акредитації і ЗВО III-IV рівня акредитації. Проаналізувати, які зміни відбулися у структурі вищої освіти в Україні за 1990–2019 рр. У який період та у скільки разів збільшилася кількість ЗВО III-IV рівня акредитації? Пояснити, які чинники зумовили зростання кількості ЗВО III-IV рівня акредитації та зменшення кількості ВНЗ I-II рівня акредитації.

Таблиця 1

Заклади освіти України

Роки	Кількість дошкільних закладів, тис.	Кількість ЗЗСО, тис.	Кількість ЗПТО	Кількість ЗВО I-II р.а.	Кількість ЗВО III-IV р.а.
1	2	3	4	5	6
1990	24,5	21,8	1246	742	149
1991	24,4	21,9	1251	754	156
1992	23,8	22,0	1255	753	158
1993	23,2	22,1	1185	754	159
1994	22,3	22,3	1177	778	232
1995	21,4	22,3	1179	782	255
1996	20,2	22,2	1156	790	274
1997	18,4	22,1	1003	660	280
1998	17,6	22,1	995	653	298
1999	17,2	22,2	980	658	313
2000	16,3	22,2	970	664	315
2001	15,7	22,2	965	665	318
2002	15,3	22,1	962	667	330
2003	15,0	21,9	953	670	339

1	2	3	4	5	6
2004	14,9	21,7	1011	619	347
2005	15,1	21,6	1023	606	345
2006	15,1	21,4	1021	570	350
2007	15,3	21,2	1022	553	351
2008	15,4	21,0	1018	528	353
2009	15,5	20,6	975	511	350
2010	15,6	20,3	976	505	349
2011	16,1	19,9	976	501	345
2012	16,4	19,7	972	489	334
2013	16,7	19,3	968	478	325
2014	15,0	17,6	814	387	277
2015	14,8	17,3	798	371	288
2016	14,9	16,9	787	370	287
2017	14,9	16,2	765	372	289
2018	14,9	15,5	736	370	282
2019	14,8	15,2	723	338	281

Завдання 2.

1. За даними табл. 2 розрахувати кількість ЗЗСО на 10 тис. осіб у регіонах України.

2. Побудувати картосхему, на якій способом картодіаграми показати кількість ЗЗСО і способом картограми – кількість ЗЗСО у розрахунку на 10 тис. осіб.

3. Проаналізувати побудовану картосхему та виділити групи регіонів з високим, середнім і низьким рівнем освітніх послуг. Пояснити такий рівень освітніх послуг у різних регіонах України.

Таблиця 2

Кількість закладів загальної середньої освіти за регіонами України у 2019 році

Регіон	Кількість ЗЗСО	Чисельність населення, осіб	Кількість ЗЗСО у розрахунку на 10 тис. осіб
1	2	3	4
Вінницька	772	1 545 416	
Волинська	614	1 031 421	
Дніпропетровська	880	3 176 648	
Донецька	514	4 131 808	
Житомирська	638	1 208 212	
Закарпатська	666	1 253 791	
Запорізька	538	1 687 401	
Івано-Франківська	689	1 368 097	
Київська	702	1 781 044	
Кіровоградська	320	933 109	

1	2	3	4
Луганська	276	2 135 913	
Львівська	1194	2 512 084	
Миколаївська	484	1 119 862	
Одеська	803	2 377 230	
Полтавська	606	1 386 978	
Рівненська	590	1 152 961	
Сумська	422	1 068 247	
Тернопільська	699	1 038 695	
Харківська	740	2 658 461	
Херсонська	417	1 027 913	
Хмельницька	649	1 254 702	
Черкаська	556	1 192 137	
Чернівецька	403	901 632	
Чернігівська	487	991 249	
м. Київ	535	2 967 360	

Практичне заняття № 5

Медичні послуги

Питання для обговорення:

1. Дайте визначення понять: медичні послуги, національний медичний комплекс, територіальна організація медичного комплексу України.
2. Назвати складові медичної системи в Україні.
3. Які заклади входять до системи охорони здоров'я?
4. Медична реформа в Україні та її принципи.
5. Поясніть вплив на захворюваність населення України аварії на Чорнобильській АЕС.

Завдання для практичної роботи:

Завдання 1 (тестове).

1. Як впливає лісистість на захворюваність:

- а) зменшує захворювання органів дихання;
- б) збільшує онкологічні захворювання;
- в) зменшує захворювання органів травлення;
- г) зменшує серцево-судинні захворювання.

2. Як впливає потоншення озонового шару на захворюваність людини:

- а) зменшує захворювання органів дихання;
- б) збільшує онкологічні захворювання;
- в) зменшує захворювання органів травлення;
- г) збільшує серцево-судинні захворювання.

3. Як впливає забруднення довкілля на здоров'я населення:

- а) однозначної відповіді нема;
- б) стан здоров'я поліпшується;
- в) стан здоров'я погіршується;
- г) впливу нема.

4. Як впливає хімічне забруднення території на здоров'я людини:

- а) спричиняє отруєння; б) сприяє зростанню онкозахворювань;
в) правильні відповіді а і б; г) усі відповіді неправильні.

5. Як впливає радіоактивне забруднення території на здоров'я людини:

- а) спричиняє отруєння; б) зумовлює розлади травлення;
в) сприяє зростанню онкозахворювань; г) усі відповіді правильні.

Завдання 2.

1. За даними табл.1 розрахуйте захворюваність населення України на 100 тис. осіб за регіонами України.

2. Побудувати графік Парето захворюваності населення по регіонах (на 100 тис. осіб).

3. Проаналізувати отримані дані та виділити групи регіонів з високим, середнім і низьким рівнем захворюваності. Пояснити причини високого рівня захворюваності у різних регіонах України.

Таблиця 1

Кількість захворювань у регіонах України у 2019 році

Регіон	Кількість захворювань	Чисельність населення, осіб	Кількість захворювань у розрахунку
Україна	26614512	1 603 488	
Вінницька	1020841		
Волинська	709696	1 040 190	
Дніпропетровська	2874965	3 273 328	
Донецька	-	-	
Житомирська	789857	1 256 735	
Закарпатська	737615	1 256 737	
Запорізька	1011705	1 765 137	
Івано-Франківська	1165611	1 379 827	
Київська	1343884	1 723 455	
Кіровоградська	609171	974 164	
Луганська	-	-	
Львівська	1933918	2 519 429	
Миколаївська	756534	1 163 627	
Одеська	1618782	2 385 382	
Полтавська	768750	1 441 137	
Рівненська	873012	1 160 091	
Сумська	580580	1 121 256	
Тернопільська	720851	1 066 685	
Харківська	1777193	2 715 666	
Херсонська	565980	1 066 444	
Хмельницька	812364	1 298 079	
Черкаська	792141	1 248 187	
Чернівецька	572136	906 900	
Чернігівська	738858	1 047 131	
м. Київ	2477486	2 846 667	

Практичне заняття № 6

Вивчення рівня розвитку окремих підсистем сфери обслуговування

Послуги культури

Питання для обговорення:

1. Дайте визначення територіальній організації сфери обслуговування.
2. Охарактеризуйте відмінності у територіальній організації мережі обслуговування у сільській місцевості та великих містах.
3. Що таке територіальні системи обслуговування?

Завдання для практичної роботи:

Завдання 1.

1. За даними таблиці 1 розрахуйте сальдо зовнішньої торгівлі послугами за країнами світу у період 2010–2020 рр. Побудуйте графік динаміки експорту, імпорту послуг та сальдо зовнішньої торгівлі.

Таблиця 1

Динаміка зовнішньої торгівлі послугами за країнами світу
у період 2010–2020 рр. (тис. дол. США)

Роки	Експорт	Імпорт	Сальдо
2010	11936316,7	5421645,1	
2011	14180342	6214212,1	
2012	14096178,1	6650075,8	
2013	14233226,1	7523029,1	
2014	11520850,7	6373128,1	
2015	9736654,2	5523022,4	
2016	9867999,7	5326512,7	
2017	10714369,5	5476148,9	
2018	11637950,6	6308810,2	
2019	15628855,9	6942150,2	
2020	11521174,0	5712542,0	

Завдання 2.

1. За даними табл. 2 розрахуйте кількість бібліотек на 10 тис. осіб у регіонах України.
2. Побудуйте картосхему, на якій способом картодіаграми показати кількість бібліотек і способом картограми – кількість бібліотек у розрахунку на 10 тис. осіб.
3. Проаналізуйте побудовану картосхему та виділіть групи регіонів з високим, середнім і низьким рівнем розвитку одного з видів культурних послуг.

Кількість бібліотек у регіонах України у 2019 році

Регіон	Кількість бібліотек	Чисельність населення, осіб	Кількість бібліотек у розрахунку
Вінницька	948	1 545 416	
Волинська	584	1 031 421	
Дніпропетровська	773	3 176 648	
Донецька	484	4 131 808	
Житомирська	779	1 208 212	
Закарпатська	486	1 253 791	
Запорізька	530	1 687 401	
Івано-Франківська	757	1 368 097	
Київська	886	1 781 044	
Кіровоградська	572	933 109	
Луганська	32	2 135 913	
Львівська	1306	2 512 084	
Миколаївська	496	1 119 862	
Одеська	784	2 377 230	
Полтавська	785	1 386 978	
Рівненська	600	1 152 961	
Сумська	570	1 068 247	
Тернопільська	818	1 038 695	
Харківська	802	2 658 461	
Херсонська	500	1 027 913	
Хмельницька	843	1 254 702	
Черкаська	723	1 192 137	
Чернівецька	396	901 632	
Чернігівська	709	991 249	
м. Київ	143	2 967 360	

Практична робота № 7

Територіальні особливості розвитку соціально-культурних послуг

Питання для обговорення:

1. Дайте визначення понять: культура, комплекс культури, заклад культури, соціально-культурне обслуговування.
2. Що розуміють під територіальною організацією сфери культури?
3. Що належить до основних видів діяльності у сфері культури?
4. Що вивчає географія культури, хто з українських вчених вперше ввів це поняття?
5. Які заклади належать до сфери культури?

Завдання для практичної роботи:

Завдання 1 (тестове).

1. Як перекладають українською мовою термін «культура»:

- а) догляд, виховання, розвиток; б) навчання, просвіта, організація;

- в) відпочинок, відновлення фізичних і духовних сил;
- г) відновлення сил, навчання, виховання.

2. *Хто з українських учених-географів першим вивчав місце географії культури в системі географічних дисциплін:*

- а) С. Рудницький; б) О. Шаблій;
- в) Л. Шевчук; г) Ф. Заставний.

3. *Географія культури – це:*

- а) основна дисципліна суспільної географії;
- б) просторова дисципліна соціальної географії;
- в) галузева дисципліна соціальної географії;
- г) правильна відповідь б і в.

4. *З якою із дисциплін географія культури має найтісніший інформаційний зв'язок:*

- а) інформатикою; б) культурологією;
- в) економікою; г) менеджментом.

5. *Які з перелічених територій найбільш монокультурні:*

- а) села; б) міста-мільйонери;
- в) великі міста; г) малі міста.

Завдання 2.

1. Назвати музеї народної архітектури та побуту під відкритим небом, які розташовані в Україні.

2. 300-річчя якого видатного українця будемо вшановувати у 2022 році? У яких містах України є театри опери і балету?

Завдання 3.

1. Визначити питому вагу кожного з профілів у структурі музейних закладів України (табл. 1) у 2017 році. Заповнити таблицю.

2. Побудувати кругову секторну діаграму структури музейного комплексу України.

Таблиця 1

Кількість музеїв за профілем у 2019 році

Музеї	2019 рік	
	одиниць	%
Усього	574	100
Природничий	3	
Історичний	188	
Літературний	45	
Художній	37	
Мистецький	29	
Науково-технічний	-	
Комплексний	235	
Галузевий	8	
Інший	29	

Практичне заняття № 8

Територіальні особливості розвитку транспортних послуг

Питання для обговорення:

1. Які існують види транспортних послуг для туристів?
2. Які переваги та недоліки має повітряний транспорт?
3. Які основні послуги пропонуються туристам у літаках?
4. Які недоліки і переваги залізничного транспорту?
5. Які послуги пропонує туристам залізниця?
6. Перерахуйте основні види водних перевезень та послуги на морських круїзних судах.

Завдання для практичної роботи:

Завдання 1.

1. Визначити питому вагу кожного з видів транспорту у структурі пасажирообігу України (табл. 1) за 1990, 2010, 2014, 2020 рр. Заповнити таблицю.
2. Побудувати кругові секторні діаграми структури пасажирообігу за 1990, 2010, 2014, 2020 рр.
3. Проаналізувати таблицю і секторні діаграми: як змінився пасажирообіг окремих видів транспорту і співвідношення між різними видами транспорту у структурі пасажирообігу за ці роки? Чим це зумовлено?

Таблиця 1

Пасажирообіг різних видів транспорту України

Види транспорту	1990 рік		2010 рік		2014 рік		2020 рік	
	млрд пас*км	%	млрд пас*км	%	млрд пас*км	%	млрд пас*км	%
Всього	222,5	100	130,0	100	106,1	100	41,8	100
Залізничний	76,0		50,2		35,6		9,0	
Автомобільний	128,7		68,7		42,7		15,9	
Авіаційний	16,1		11,0		11,6		9,3	
Тролейбусний	відсутні дані		відсутні дані		6,3		2,8	
Трамвайний	відсутні дані		відсутні дані		4,3		2,1	
Метро-політенний	відсутні дані		відсутні дані		5,6		2,6	

Практичне заняття № 9

Організація туристичних послуг

Питання для обговорення:

1. Дайте визначення понять: суб'єкти туристичної діяльності, туроператор, туристичний агент.
2. Охарактеризувати основний зміст діяльності туроператора.
3. Як складається програма обслуговування туристів?
4. Які основні функції туроператора?
5. Що складає основний зміст діяльності туристичного агента?

Завдання для практичної роботи:

Завдання 1.

1. Проаналізувати дані таблиці 1. Побудувати графік динаміки кількості обслугованих туристів за 2000–2019 роки. Проаналізувати побудований графік. У які періоди відбувалося зниження турпотоку і чому?

2. Побудувати графік динаміки кількості обслугованих іноземних туристів за 2000–2019 роки. Проаналізувати побудований графік. У які періоди відбувалося збільшення в'їзного туристичного потоку, які чинники цьому сприяли?

Завдання 2.

Дати відповідь на запитання:

– У скільки разів у 2019 році по відношенню до 2000 року збільшилася кількість туристів, що виїжджали за кордон?

– У скільки разів у 2019 році по відношенню до 2000 року зменшилася кількість внутрішніх туристів?

– Які позитивні та негативні наслідки цього процесу?

Таблиця 1

Кількість туристів, обслугованих туроператорами
та туристичними агентами, за видами туризму

Роки	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та туристичними агентами, усього	У тому числі		
		В'їзні (іноземні) туристи	Виїзні туристи	Внутрішні туристи
2000	2013998	377871	285353	1350774
2001	2175090	416186	271281	1487623
2002	2265317	417729	302632	1544956
2003	2859983	590641	344332	1922010
2004	1890370	436311	441788	1012261
2005	1825649	326389	566942	932318
2006	2206498	299165	868228	1039145
2007	2863820	372465	336049	2155316
2008	3041655	372752	1282023	1386880
2009	2290097	282287	913640	1094170
2010	2280757	335835	1295623	649299
2011	2199977	234271	1250068	715638
2012	3000696	270064	1956662	773970
2013	3454316	232311	2519390	702615
2014	2425089	17070	2085273	322746
2015	2019576	15159	1647390	357027
2016	2549606	35071	2060974	453561
2017	2806426	39605	2289854	476967
2018	4557447	75945	4024703	459799
2019	6132097	86840	5524866	520391

Практичне заняття № 10

Організація туристичних послуг

Питання для обговорення:

1. Дайте визначення понять: туризм, турист, туристична індустрія, тур, туристична послуга.
2. Які нормативні документи регулюють діяльність у сфері туризму?
3. Які функції виконує туристична діяльність?
4. Які чинники впливають на діяльність у сфері туризму?

Завдання для практичної роботи:

Завдання 1.

Проаналізувати дані таблиці 1. Побудувати графік Парето за кількістю обслужованих туристів.

Завдання 2.

Виділити області з високим, середнім і низьким рівнем обслуговування.

Завдання 3.

Дати відповідь на запитання:

- Які області є лідерами з обслуговування іноземних туристів?
- Які області є лідерами з надання послуг виїзного туризму і чому?

Таблиця 1

Кількість туристів, обслужованих туроператорами
і туристичними агентами у 2019 році, за регіонами України (осіб)

Регіони України	Усього	У тому числі			
		Громадяни України			Іноземців
		Усього	У тому числі подорожуючих		
			В межах України	За кордоном	
1	2	3	4	5	6
Україна	5319952	5236249	449655	4786594	83703
Вінницька	20264	20264	14837	5427	-
Волинська	9247	8773	1095	7678	473
Дніпропетровська	57059	57059	9949	47110	-
Донецька	21626	21618	5739	15885	8
Житомирська	11253	11253	858	10395	-
Закарпатська	13522	13408	5448	7960	114
Запорізька	31521	31339	8438	22901	182
Івано-Франківська	43861	41568	35316	6252	2293
Київська	29656	29656	756	28900	-
Кіровоградська	4335	4335	344	3991	-
Луганська	1129	1129	16	1113	-
Львівська	143222	137787	64492	73295	5435
Миколаївська	8402	8402	796	7606	-
Одеська	59632	58811	19827	38984	821

1	2	3	4	5	6
Полтавська	3498	3498	328	3170	-
Рівненська	9494	9494	2100	7394	-
Сумська	9429	9429	5370	4059	-
Тернопільська	8450	8450	3404	5046	-
Харківська	33021	32798	8424	24374	223
Херсонська	4208	4208	2164	2044	-
Хмельницька	9401	9401	3385	6016	-
Черкаська	8692	8672	2658	6014	20
Чернівецька	15178	14999	1261	13738	179
Чернігівська	5982	5982	313	5669	-
м. Київ	4757870	4683916	252343	4431573	73954

Практичне заняття № 11

Організація індустрії туризму в різних країнах світу

Питання для обговорення:

1. Назвіть види туризму, які існують на сьогодні в світі.
2. Дайте визначення поняттям: в'їзний туризм, виїзний туризм, внутрішній туризм.
3. Що таке «туристична індустрія»?
4. Назвіть фактори впливу на розвиток туристичної індустрії.
5. Наведіть приклади регіонів (країн) світу, які є лідерами за кількістю туристичних потоків.

Завдання для практичної роботи:

Завдання 1.

Підготувати презентацію за темою «Організація індустрії туризму на прикладі (країна світу)» за планом:

1. Фізико-географічна характеристика країни, площа, населення.
2. Економічний розвиток країни (основні галузі економіки, найбільші підприємства, найважливіші транспортні залізничні вузли, порти, аеропорти).
3. Сучасний стан індустрії туризму:
 - Відсоток послуг з організації подорожей у ВВП країни;
 - Кількість суб'єктів туристичної діяльності (туристичних підприємств);
 - Динаміка туристичних потоків за останні 3 роки (в'їзний, виїзний, внутрішній);
 - Кількість засобів розміщення.
4. Навести приклади найбільш цікавих, з Вашої точки зору, туристичних ресурсів країни.
5. Навести приклади найбільш незвичних готелів, які розташовані в країні.
6. Запропонувати цікавий маршрут (1–3-денний) в межах країни.

7. ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. «Революція послуг».
2. Розробка теорії послуг зарубіжними вченими.
3. Загальні принципи геопросторової організації сфери послуг.
4. Класифікатор послуг в Україні та світі.
5. Система закладів культури в Україні.
6. Освітня реформа в Україні.
7. Медична реформа в Україні.
8. Проблеми соціального захисту населення.
9. Комп'ютерний зв'язок та мережа Інтернет.
10. Сучасні види транспорту.
11. Програма розвитку туризму в Україні.
12. Нормативно-правова база розвитку туризму в Україні.

8. ПИТАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛІВ

1. Які функції виконує сфера послуг? Які галузі відносяться до сфери послуг?
2. Що таке географія сфери послуг?
3. Назвати предмет географії сфери послуг.
4. Дати визначення понять: соціальна сфера, географія сфери послуг, соціальна інфраструктура, сфера обслуговування.
5. Охарактеризуйте економіко-географічні методи дослідження сфери послуг.
6. Класифікації послуг. Властивості послуг.
7. Як визначити інтегральний рівень розвитку сфери обслуговування у районі?
8. Опишіть методику встановлення співвідношення стану обслуговування населення між різними адміністративними районами області.
9. Для чого використовують індекс територіальної концентрації? Що дає цей метод?
10. Вплив розселенського чинника на особливості галузевої і територіальної структури сфери послуг.
11. Принципи територіальної організації сфери послуг за теорією центральних місць.
12. Вплив демографічних факторів на особливості галузевої і територіальної структури сфери послуг.
13. Принципи формування кластерів послуг.
14. Фактори розміщення і розвитку сфери послуг.

15. Властивості сфери послуг з точки зору системного підходу.
16. Теорія центральних місць: принципи територіальної організації сфери послуг.
17. Загальні принципи територіальної організації сфери послуг.
21. Система освіти України.
22. Дошкільна освіта, типи ДНЗ.
23. Типи загальноосвітніх навчальних закладів.
24. Позашкільні навчальні заклади.
25. Класифікація вищих навчальних закладів.
26. Основні принципи, норми та функції соціальної політики.
27. Соціальний захист і регулювання доходів населення.
28. Пріоритети соціальної політики в Україні.
29. Національний медичний комплекс України.
30. Територіальна організація медичного комплексу.
31. Компонентна та управлінська структури медичного комплексу.
32. Територіальна організація сфери культури.
33. Типи закладів культури.
34. Музеї України.
35. Структура та територіальна організація зв'язку в Україні.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навчальний посібник для вузів / Віталій Вікторович Безуглий. – К. : Академія, 2005. – 703 с.
2. Дудник І. М. Територіальна організація послуг : курс лекцій. – Полтава : ПІБ МНТУ, 2002. – 100 с.
3. Заблоцька Р. О. Світовий ринок послуг: підручник. – К. : Знання України, 2003. – 280 с.
4. Корнус О. Г. Сфера обслуговування населення Сумської області: суспільно-географічні аспекти / Корнус О. Г., Немець К. А., Немець Л. М., Корнус А. О. – Харків – Суми, 2009. – 228 с.
5. Куценко В. І., Остафійчук Я. В. Трансформації соціальної сфери України: регіональний аспект : монографія / За ред. С. І. Дорогунцова. – К. : Оріони, 2005. – 400 с.
6. Леонтьєва Г. Г. Географія Сумської області: населення і господарство: [навч. посібник] / Г. Г. Леонтьєва, А. О. Корнус. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2006. – 72 с.
7. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг / О. О. Любіцева. – Київ : Альтерпрес, 2002. – 436 с.
8. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг: навчальний посібник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк. – К. : Знання, 2008. – 661 с.
9. Новіков В. М. Організація і розвиток соціальної сфери (зарубіжний і вітчизняний досвід). – К. : ІЕ НАН України, 2000. – 247 с.

10. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.

11. Соціальна географія: підручник / Н. Гусєва, К. Мезенцев, Н. Мезенцева, А. Мельничук, Л. Немець, К. Немець, К. Сегіда; за ред. Л. Немець та К. Мезенцева. – Київ, 2019. – 304 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://soc-econom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/Social-Geography.pdf>

12. Шаблій О. І. Соціально-економічна географія України: навчальний посібник / О. І. Шаблій, М. І. Білецький, Б. І. Заставецький. – Львів : Світ, 2000. – 679 с.

Допоміжна література

1. Бейдик О. О. Словник-довідник з географії туризму, рекреології та рекреаційної географії / О. О. Бейдик. – Київ : Палітра, 1997. – 130 с.

2. Бабарицька В. К. Менеджмент туризму. Туроперейтинг : навчальний посібник / В. К. Бабарицька, О. Ю. Малиновська. – Київ : Альтерпрес, 2008. – 288 с.

3. В'їзний туризм: навчальний посібник / Коваль П. Ф., Алешугіна Н. О., Андрєєва Г. П., Зеленська О. О., Григор'єва Т. В., Пархоменко О. Г., Дудко В. Б., Михайловський М. О., Бондар С. І. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://tourlib.net/books_ukr/vt.htm

4. Запотоцький С. П. Географія сфери обслуговування населення: аспекти понятійно-термінологічного апарату / Сергій Петрович Запотоцький, Ірина Василівна Запотоцька // Україна : географічні проблеми сталого розвитку. – Т. 3. – К. : Обрії, 2004. – С. 88–91.

5. Кифяк В. Ф. Організація туризму : навчальний посібник / В. Ф. Кифяк. – Чернівці : Книги-XXI, 2008. – 344 с.

6. Кузик С. П. Географія туризму: навч. посібник / С. П. Кузик. – К. : Знання, 2011. – 271 с.

7. Мезенцев К. В. Регіональне прогнозування соціально-економічного розвитку: [навч. посіб.] / К. В. Мезенцев. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. – 82 с.

8. Поколодна М. М. Рекреаційна географія: навчальний посібник / М. М. Поколодна; Харк. нац. акад. міськ. госп. – Харків : ХНАМГ, 2012. – 275 с.

9. Смаль І. В. Основи географії рекреації і туризму: навчальний посібник / І. В. Смаль. – Ніжин, 2004. – 264 с.

10. Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи / [Бандур С. І., Заяць Т. А., Куценко В. І. та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – 760 с.

11. Юрченко С. О. Територіальний аспект розвитку сфери обслуговування в Харківській області / С. О. Юрченко // Вісн. Харків. нац. ун-ту. – 1999. – № 455. – С. 119–121.

Інформаційні ресурси

1. Александрова А. Ю. Міжнародний туризм: підручник / А. Ю. Александрова. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 470 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://tourlib.net/books_tourism/aleks.htm
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Демографічний щорічник «Населення України» 2020 р. [Електронний ресурс].
4. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу: підручник / Л. П. Дядечко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 224 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://tourlib.net/books_ukr/dyadechko.htm
5. Економічний аналіз країн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.profishop.lv/rus/ekoan/azija/5131/>
6. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>
7. Закон України «Про курорти» від 05.10.2000 р. № 2026-III // Верховна Рада України. Законодавство України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
8. Карпова Г. А. Економіка і управління туристичною діяльністю: навч. посібник / Г. А. Карпова, Л. В. Хорева. – СПб. : СПбГУЭФ, 2011. – 268 с.
9. Квартальнов В. А. Туризм: підручник / В. А. Квартальнов. – М. : Фінанси і статистика, 2002. – 320 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://tourlib.net/books_tourism/kvartalnov_tourism.htm
10. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів УКРАЇНИ від 1 серпня 2013 р. № 638-р // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>
11. Стратегія сталого розвитку туризму і курортів в Україні (проект) [Електронний ресурс] Постанова Кабінету Міністрів України від 28.06.2009 р. № 702 // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
12. Спільний проект Державної служби статистики України та Українського центру суспільних даних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://socialdata.org.ua/death/>
13. Структури індустрії туризму [Електронний ресурс] / Доступ до ресурсу : http://studopedia.ru/2_82945_strukturi-industrii-turizmu.html
14. World Tourism Organization UNWTO [Electronic Resources] / Access to the resource : <http://www2.unwto.org>
15. The Comparative Economic Impact of Travel & Tourism [Electronic Resources] / Access to the resource [http://www.wttc.org /- /media/files/reports/benchmark%20reports](http://www.wttc.org/-/media/files/reports/benchmark%20reports)

Навчальне видання

Нємець Людмила Миколаївна
Телебенєва Євгенія Юріївна
Скриль Ірина Анатоліївна
Кобилін Павло Олексійович

**ГЕОГРАФІЯ СФЕРИ ПОСЛУГ
ТА ІНДУСТРІЯ ТУРИЗМУ**

Методичні рекомендації
для самостійної роботи студентів

Коректор *О. В. Анцибора*
Комп'ютерне верстання *В. В. Савінкова*
Макет обкладинки *І. М. Дончик*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 1,96. Наклад 50 пр. Зам. № 60/22.

Видавець і виготовлювач
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна
Тел. 705-24-32